

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi kehyksestä covid-19-tautiin liittyvien yhteentoimivien rokotusta, testausta ja taudista parantumista koskevien todistusten (EU:n digitaalinen koronatodistus) myöntämiseksi, todentamiseksi ja hyväksymiseksi helpottamaan henkilöiden vapaata liikkuvuutta covid-19-pandemian aikana annetun asetuksen (EU 2021/953) muuttamisesta

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi kehyksestä covid-19-tautiin liittyvien yhteentoimivien rokotusta, testausta ja taudista parantumista koskevien todistusten (EU:n digitaalinen koronatodistus) myöntämiseksi, todentamiseksi ja hyväksymiseksi helpottamaan henkilöiden vapaata liikkuvuutta covid-19-pandemian aikana annetun asetuksen (EU 2021/953) muuttamisesta (U 24/2022 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava suurelle valiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut (etäkuuleminen):

- hallitussihteeri Outi Äyräs-Blumberg, sosiaali- ja terveysministeriö
- ylilääkäri Paula Tiittala, sosiaali- ja terveysministeriö
- johtaja Mika Salminen, Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL)

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Ehdotus

Komissio antoi 3.2.2022 ehdotuksen asetukseksi (COM(2022) 50 final) EU:n digitaalista koronatodistusta koskevan asetuksen (953/2021) muuttamisesta. EU:n digitaalista koronatodistusta koskevaa asetusta alettiin soveltaa 1.7.2021. Asetus on voimassa määräajaksi 30.6.2022 saakka. Asetuksen perusteella EU-kansalaiset ja EU-alueella asuvat ovat voineet saada digitaalisen koronatodistuksen, joka kelpaa kaikkialla EU:ssa. Digitaalisen koronatodistuksen tarkoitus on helpottaa kansalaisten vapaata liikkuvuutta covid-19-pandemian aikana. Jäsenvaltioilla on oikeus rajoittaa kansanterveyteen liittyvillä syillä vapaata liikkuvuutta ja päättää itsenäisesti, mitä

Valiokunnan lausunto StVL 3/2022 vp

terveysturvallisuustoimenpiteitä rajoilla toteutetaan ja mitä todistuksia se matkustajilta vaatii. Jos jäsenvaltiot vaativat maahan saapuvilta todistuksia koronarokotuksista, sairastetusta koronataudista tai negatiivisesta testituloksesta, on niiden kuitenkin hyväksyttävä asetuksen mukainen todistus.

EU:n digitaalinen koronatodistus on todistus saaduista covid-19-rokotteista (rokotustodistus), alle kuusi kuukautta aiemmin sairastetusta laboratoriovarmistetusta covid-19-taudista (parantumistodistus) tai tehdystä negatiivisesta covid-19-testistä (testaustodistus).

Komission ehdotuksen mukaan asetuksen voimassaoloa jatkettaisiin 30.6.2023 saakka, jotta kansalaiset voivat edelleen käyttää EU:n digitaalista koronatodistusta matkustaessaan maahan, jossa matkustusrajoituksia on voimassa.

Tämän lisäksi komissio ehdottaa, että testaustodistuksen saisi jatkossa lateraalivirtausantigeenitestien lisäksi myös muiden laboratoriossa tehtyjen antigeenitestien perusteella, mitkä on listattu komission Terveysturvakomitean ylläpitämällä hyväksyttävien antigeenitestien listalla. Lisäksi komissio ehdottaa, että rokotustodistukseen tulee jatkossa merkitä kaikki henkilön saaman rokotukset riippumatta siitä, missä EU-maassa ne annettu. Asetuksessa ehdotetaan myös, että jatkossa rokotustodistus voitaisiin myöntää myös kliiniseen rokotustutkimukseen osallistuneelle. Jäsenvaltiot voivat ehdotuksen mukaan päättää, hyväksyvätkö ne tällaisen rokotustodistuksen. Lisäksi ehdotuksen mukaan komissiolla olisi valta antaa delegoituja säädöksiä liittyen testimenetelmiin, joiden perusteella henkilö voi saada parantumistodistuksen. Lähtökohtaisesti parantumistodistuksen saisi kuitenkin edelleen PCR-testin perusteella.

Ehdotusta käsitellään EU:ssa kiireellisenä, jotta asia saadaan käsiteltyä ja voimaan ennen 30.6.2022.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto suhteutuu myönteisesti komission ehdotukseen asetuksen voimassaolon jatkamisesta. Jäsenvaltiot voivat koronaepidemian jatkuessa pitää voimassa matkustamiseen liittyviä todistusvaatimuksia, ja on perusteltua kansalaisten oikeusturvan kannalta, että todistukset myönnetään ja tarkistetaan EU-alueella yhteneväisesti. Valtioneuvosto korostaa, että jäsenmailla on oikeus asettaa ja poistaa rajoituksia vapaalle liikkuvuudelle covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi ja kansanterveyden suojelemiseksi.

Valtioneuvosto tukee komission ehdotusta siitä, että testaustodistuksen voisi jatkossa saada useamman testimenetelmän perusteella. Valtioneuvosto ei tue parantumistodistusten myöntämistä vasta-ainetestitulosten perusteella, mutta voi hyväksyä ehdotetun toimivallan koskien delegoidun säännöksen antamista, jonka perusteella todistus parantumisesta voitaisiin muodostaa myös vasta-ainetestitulosten perusteella, mikäli tieteellinen tutkimusnäyttö tätä puoltaa.

Valtioneuvosto kannattaa rokotustodistusten myöntämistä kliinisiin rokotetutkimuksiin osallistuville. Kliiniset rokotetutkimukset ovat edellytys väestön suojelun kannalta tarpeellisten rokotteiden kehittämiselle ja on tarpeen varmistaa, ettei rokotustodistuksen puuttuminen ole este tutkimuksiin osallistumiselle.

Valiokunnan lausunto StVL 3/2022 vp

Valtioneuvosto korostaa, että todistusten tietosisällössä tulisi pyrkiä pienimpään mahdolliseen määrään tietoja, jotka ovat todistuksen käyttötarkoituksen kannalta välttämättömiä. Valtioneuvosto katsoo, että rokotustodistuksessa tulisi huomioida aiemmin saadut rokoteannokset riippumatta siitä onko ne annettu toisessa jäsenvaltiossa tai kolmannessa maassa. Luotettavan todistuksen aiemmasta rokotuksesta tulisi voida esittää EU:n koronatodistuksen, mutta myös muulla luotettavalla todistuksella. Todistuksen tarkastamisen yhteydessä tulisi olla mahdollisuus tarkastaa myös rokotettavan henkilöllisyys.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Pandemiatilanteen pitkittyessä valiokunta yhtyy valtioneuvoston kantaan ja pitää perusteltuna komission ehdotusta EU:n digitaalisen koronatodistuksen voimassaolon jatkamiseksi. EU:n digitaalinen koronatodistus mahdollistaa EU-maiden välisen yhtenäisen digitaalisen asiakirjan, jota kansalaiset voivat hyödyntää silloin, kun matkustusrajoituksia on jäsenvaltioissa voimassa. Valiokunta pitää tärkeänä, että jäsenmailla on oikeus asettaa ja poistaa rajoituksia vapaalle liikkuvuudelle covid-19-epidemian leviämisen estämiseksi ja kansanterveyden suojelemiseksi. Jäsenvaltiot voivat koronaepidemian jatkuessa pitää voimassa matkustamiseen liittyviä todistusvaatimuksia, ja on perusteltua kansalaisten oikeusturvan kannalta, että todistukset myönnetään ja tarkistetaan EU-alueella yhteneväisesti.

EU:n digitaalinen koronatodistus on valiokunnan näkemyksen mukaan standardoituna todistuksena ollut suhteellisen toimiva ja matkustajan näkökulmasta helppokäyttöinen riskienhallintakeino vähentämään tartunnan saaneiden, tartuttavassa vaiheessa maahan saapuvien matkustajien lukumäärää erityisesti sinä aikana, jolloin rokotuskattavuus EU:n alueella oli vasta vähitellen kasvamassa merkittävän korkeaksi.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan epidemiatilanne on kuitenkin muuttunut siten, että EU:n alueella ns. omikron-variantti on syrjäyttänyt kokonaan aiemmat muunnokset. Nykyiset rokotteet antavat omikron-tartuntaa vastaan heikkoa suojaa vain lyhyen aikaa. Vaikka rokotteet suojaavatkin tartunnan saanutta vakavilta tautimuodoilta erittäin tehokkaasti, ne eivät pysty estämään tartuntojen leviämistä.

Saadun selvityksen mukaan vapaaseen liikkumiseen liitetty mahdollinen kansanterveyden vaarantumisen uhka on nykytilanteessa käytännössä poistunut, koska kaikissa jäsenmaissa covid-19-epidemia on laajalle levinnyt ja ilmaantuvuus korkea. Näin matkailijoiden kautta mahdollisesti saapuvat tautitapaukset eivät heikennä enää epidemiatilannetta. Lisäksi lähes kaikissa jäsenmaissa on saadun selvityksen mukaan korkea rokotuskattavuus ja/tai hyvin suuri osa väestöstä on jo saanut tartunnan, mikä antaa väestölle suojaa vakavilta tautimuodoilta uusien tartuntojen suhteen. Näin ollen nykyisessä tilanteessa, jossa merkittävä osa kansasta on rokotettu tai jo sairastanut taudin, ei todistuksen käytön jatkamiselle ole enää kansanterveydellisiä perusteita. Valiokunta kuitenkin korostaa rokote-kattavuuden merkitystä vakavien tautitapausten ennaltaehkäisyssä.

Valiokunta toteaa, että valmius EU-koronatodistuksen kaltaisen järjestelmän nopeaan käyttöön-ottoon on tarpeen varautumismielessä säilyttää. Valtioneuvoston on valiokunnan näkemyksen mukaan kuitenkin välttämätöntä pikaisesti arvioida, onko Suomessa riittäviä perusteita ylläpitää

Valiokunnan lausunto StVL 3/2022 vp

edelleen voimassa maahantuloon liittyviä kansallisia koronarajoituksia, jotka aiheuttavat jo muutoinkin ylikuormittuneiden terveydenhuollon resurssien lisäkuormitusta ja muuta hallinnollista taakkaa sekä näistä aiheutuvia kustannuksia. Vaikka todistuksen aktiiviselle käytölle ei olisi osoitettavissa riittäviä perusteita, on samalla syytä arvioida, onko todistusta koskevaa sääntelyä tarpeen muuttaa siten, että se koskisi mahdollisia muita tulevaisuudessa ilmeneviä pandemian aiheuttavia mikro-organismeja.

Valiokunta korostaa lisäksi, että koronatodistuksen käyttöön liittyvän sääntelyn osalta on tarpeen arvioida todistuksen käytön oikeudenmukaisuutta suhteessa niihin henkilöihin, joiden ei ole esimerkiksi taudin sairastamisen, nuoren iän tai muun syyn vuoksi ollut tarvetta taikka mahdollisuutta saada täyttä rokotussarjaa.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Sosiaali- ja terveysvaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan korostaen edellä esitettyjä näkökohtia.

Helsingissä 7.4.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Markus Lohi kesk
varapuheenjohtaja Mia Laiho kok
jäsen Pekka Aittakumpu kesk
jäsen Kim Berg sd
jäsen Kaisa Juuso ps
jäsen Arja Juvonen ps
jäsen Pia Kauma kok
jäsen Anneli Kiljunen sd
jäsen Terhi Koulumies kok
jäsen Merja Kyllönen vas
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Minna Reijonen ps
jäsen Heidi Viljanen sd
jäsen Sofia Virta vihr

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Päivi Salo

Valiokunnan lausunto StVL 3/2022 vp
Eriävä mielipide /ps

Eriävä mielipide

Perustelut

Yleistä

Perussuomalaisten valiokuntaryhmä pitää tärkeänä, että koronapandemian torjunnassa ja muutenkin yhteiskunnan resurssit käytetään tehokkaasti. THL:n esittämän asiantuntija-arvion mukaan rajanylityspaikkojen terveystoimille ei nykytilanteessa ole enää osoitettavissa kansanterveysuuhkiin perustuvia välttämättömiä ja oikeasuhtaisia syitä. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä yhtyy THL:n esittämään arvioon ja esittää, että asetuksen soveltamisesta Suomeen saapuvien matkustajien osalta luovutaan viipymättä eikä sen voimassaoloa jatketa.

THL:n arvio asetuksen jatkamisen ja muutosten tarpeesta

Peruste EU:n digitaalisen todistuksen käyttämiselle on epidemian vapaaseen liikkumiseen liittyvän kansanterveyden vaarantumisen riskin hallinta ja vähentäminen vaihtoehtona jäsenmaiden toimeen panemille vapaan liikkumisen rajoituksille. THL:n arvio on, että nämä perusteet eivät nykytilanteessa enää päde, koska vapaaseen liikkumiseen Schengen-alueella liitetty mahdollinen kansanterveyden vaarantumisen uhka on nykyisellään käytännössä poistunut seuraavista syistä:

- a) Kaikissa jäsenmaissa covid-19-epidemia on laajalle levinnyt ja ilmaantuvuus korkea. Näin matkailijoiden kautta mahdollisesti saapuvat tapaukset eivät heikennä enää tilannetta.
- b) Lähes kaikissa jäsenmaissa on joko korkea rokotuskattavuus tai hyvin suuri osa väestöstä on jo saanut tartunnan, mikä antaa väestölle suojaa vakavilta tautimuodoilta uusien tartuntojen suhteen. Merkittävässä osassa jäsenmaita molemmat asiat pätevät.

Yllä mainituista syistä johonkin jäsenmaahan saapuva koronavirustartunnan saanut henkilö ei aiheuta uutta kansanterveysuhkaa (joka tarkoittaa sellaista henkeä tai terveyttä uhkaavaa ja hallitsematonta vaaraa laajalle osalle väestöstä, jota ei jo olisi olemassa tai joka ei ole hallittavissa).

Koska kansanterveyden vaarantumisen uhkaa ei enää ole, ei myöskään ole helppoa nähdä objektiivisia perusteita sen hallitsemiseen pyrkivän keinon käyttämiselle, erityisesti kun keino ei enää ole toimiva.

THL:n arvio (jonka se on tuonut myös sosiaali- ja terveysministeriön tietoon jo aiemmin) on siksi se, että sen sijaan, että nykyisellään vaikuttavuudeltaan hyvin kyseenalaisen asetuksen voimassaoloaikaa jatkettaisiin, jäsenmaita tulisi rohkaista luopumaan vapaan liikkumisen rajoituksista, koska niillekään ei ole nähtävissä suoria kansanterveydellisiä perusteita.

Myöskään Suomen ylläpitämille EU-koronatodistuksen esittämisvelvoitteille tai muille rajanylityspaikkojen terveystoimille ei nykytilanteessa ole enää osoitettavissa kansanterveysuuhkiin perustuvia välttämättömiä ja oikeasuhtaisia syitä.

On myös esitetty, että tilanne saattaisi muuttua uusien varianttien ilmaantumisen kautta, jolloin EU-koronatodistukselle voisi yhä olla käyttöä. THL pitää tätä mahdollisena vain hyvin merkittä-

Valiokunnan lausunto StVL 3/2022 vp
Eriävä mielipide /ps

vin reunaehdoin. Jotta rokottamiseen perustuva riskien hallinta muuttuisi yhä mahdolliseksi, viruksen on joko muututtava uudestaan siten, että tartuntoja voitaisiin nykyrokotteilla taas estää, tai vaihtoehtoisesti käyttöön olisi saatava uudentyyppiset rokotteet, jotka pystyisivät estämään omikrontartunnan ja mielellään tulevienkin muunnosten tartunnat. Ensimmäinen vaihtoehto on evolutiivisesti ja epidemiologisesti erittäin epätodennäköistä. Toisen vaihtoehdon onnistumisesta ei ole tietoa, ja vaikka se onnistuisi, koko EU/ETA-alueen väestö olisi taas uudelleen laajasti rokotettava ennen kuin todistuksesta olisi uudestaan hyötyä. Tämä kestäisi helposti kuukausia, ellei pidempäänkin.

Vaikka THL arvioi, että valmius EU-koronatodistuksen kaltaisen järjestelmän nopeaan käyttöön-ottoon olisi hyvä varautumismielessä säilyttää, niin sen säilyttämiselle aktiivisesti sovellettuna ei ole osoitettavissa perusteita. Asetusta olisi tarpeen muokata sellaiseksi, että todistus koskisi mahdollisia muita uutena ja tulevaisuudessa ilmeneviä pandemian aiheuttavia mikro-organismeja.

Jos asetuksen voimassaoloa kuitenkin jatketaan, THL:n arvio on, että sen soveltamiseen Suomeen saapuvien matkustajien kohdalla maahantulon edellytyksenä ei nykyoloissa ole riittäviä perusteita.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

että suuri valiokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 7.4.2022

Arja Juvonen ps
Kaisa Juuso ps
Minna Reijonen ps